

2. Мунгиева Н. З. Воспитание культуры межнационального общения как средство формирования этнической толерантности // Пед. образование и наука. – 2013. – №1. – С. 117-120.
3. Серова, И.И. Культура межнационального общения. – Мн: «Университетское», 1986. – 159 с.
4. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. – М.: Институт психологии РАН, «Академический проект», 1999. – 320 с.
5. Султанбаева К.И. Воспитание культуры межнационального общения подростков в условиях сельской многонациональной школы Хакасии: автореф. дис. канд. пед. наук. – М., 1995. – 20 с.
6. Толстых А. В. Опыт конкретно-исторической психологии личности. – СПб: [Алетейя](#), 2000. – 287 с.
7. Хайруллин, Р.З. Формирование культуры межнационального общения и толерантности в молодежной среде // Мир психологии. – 2009. – №3. – С. 85-93.
8. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ./ Общ. ред. и предисл. Толстых А. В. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.

УДК 378. 147

Самаров Айбек

И.Арабаев атындагы КМУ

Самаров Айбек

КГУ им.И.Арабаева

Samarov Aibek,

KSU I. Arabaev

**КЫРГЫЗСТАН ЖАНА ЯПОНИЯДАГЫ АЗЫРКЫ ЖОГОРКУ
БИЛИМ БЕРҮҮ (САЛЫШТЫРМА АНАЛИЗИ)
СОВРЕМЕННОЕ ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ КЫРГЫЗСТАНА И
ЯПОНИИ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)
MODERN HIGHER EDUCATION IN KYRGYZSTAN AND JAPAN
(COMPARATIVE ANALYSIS)**

Аннотация: Макалa Кыргызстан менен Япониянын жогорку билим берүүдөгү өзгөчөлүктөрүн талдоого арналган, ошондой эле бул өлкөлөрдүн студжогорку билим берүүсүнүн азыркы учурдагы абалы

иликтенген, негизги чен-белгилер (критерийлер) боюнча салыштыруу жүргүзүлгөн. Бүгүн илимий-техникалык прогресс убакытты үнөмдөп жана аралыкты кыскартып гана тим болбостон, ал эл аралык баарлашуу жаатында чек араларды ачты, билим берүүнү уюштуруунун дүйнөлүк тажрыйбасын терең түшүнүүгө көмөк көрсөттү. Билим берүүдөгү салыштырма изилдөөлөр – бул ар кыл өлкөлөрдүн билим берүү системаларын (же ошол системалардын компоненттерин) атайын методдор аркылуу алардын окшоштуктарын жана айырмачылыктарын, алардын өнүгүү себептерин, абалын жана тенденцияларын аныктоо, өлкөбүздүн өздүк билим берүү маселелерин чечүүдө оң тажрыйбаларды пайдалануу мүмкүнчүлүктөрүн объективдүү баалоо максатында салыштыруу.

Аннотация: Статья посвящена анализу особенностей высшего образования Кыргызстана и Японии, а также исследуется современное состояние высшего образования этих стран, проведено сравнение по основным критериям. Сегодня научно-технический прогресс не только спрессовал время и сократил расстояния. Он раздвинул границы в сфере международного общения, способствовал глубокому осмыслению мирового опыта организации образования. Сравнительные исследования в образовании - это сравнение систем образования различных стран (или компонентов этих систем) посредством специальных методов в целях выявления тождеств и различий, их причин, состояния и тенденций развития, объективной оценки возможности использования имеющегося положительного опыта при решении проблем образования собственной страны.

Annotation: The article is devoted to the analysis of the features of higher education in Kyrgyzstan and Japan, as well as the current state of higher education in these countries, a comparison is made according to the main criteria. Today, scientific and technological progress has not only compressed time and shortened distances. He pushed the boundaries in the field of international communication, contributed to a deep understanding of the world experience in the organization of education. Comparative research in education is a comparison of the education systems of different countries (or components of these systems) using special methods in order to identify identities and differences, their causes, state and development trends, an objective assessment of the possibility of using the existing positive experience in solving the problems of education in one's own country.

Негизги сөздөр: жогорку билим берүү, студенттер, бакалаврлар, магистрлер, PhD доктор, Кыргызстан, Япония, салыштырма анализ.

Ключевые слова: высшее образование, студенты, бакалавры, магистры, доктор PhD, Кыргызстан, Япония, сравнительный анализ.

Keywords: higher education, students, bachelors, masters, PhD, Kyrgyzstan, Japan, comparative analysis.

Кыргызстандын келечеги, анын экономикалык бакубаттуулугу жана коопсуздугу көп жагынан улуттун билимдүүлдүгүнүн деңгээли, айрыкча адистердин – жождордун бүтүрүүчүлөрүнүн кесиптик даярдыгынын сапаты менен аныкталат.

Бүгүнкү күндө ишги аткарган жана аткарган ишине жооп бере алган, адискөйлөр гана коомду алга сүрөп, терең кризистен чыгарып, коомдун улуттук-маданий каада-салттарга жана башка өлкөлөр жана элдер менен толук кандуу мамиле-катыштарга кайтуусун камсыз кылган тургандыгы барган сайын анык боло баштагандай.

Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине интеграциясы кадрларды кесиптик даярдоо жаатындагы, жана эң алды менен жогорку билим берүү жана анын кесиптик компоненттери жаатындагы алдыңкы өлкөлөрдүн жетишкендиктерин терең илимий талдоону талап кылат. Буга байланыштуу, «2030-жылга чейин Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагын өнүктүрүү концепциясында» Кыргыз Республикасынын билим берүү саясатынын башкы милдети аныкталган – Кыргызстан элдеринин руханий жана маданий баалуулуктарын сактоону жана трансляциялоону камсыздаган, билим берүүнүн бирдиктүү ийкем, ачык жана динамикалуу өнүккөн улуттук системасынын өнүгүү жолдорун аныктоо, ички жана тышкы чакырыктарга ийкем жооп берген башкаруунун механизмдерин түзүү, полимаданий коомдун билим берүү суроо-талаптарын жана муктаждыктарын канааттандыруу [4].

Буга байланыштуу өнүккөн өлкөлөрдүн жождорунда жогорку билим берүү жана адистерди кесиптик даярдоо жаатындагы салыштырма-педагогикалык изилдөөлөр бул тармактагы саясатты ишпеп чыгуунун башкы куралы катары олуттуу мааниге ээ болууда.

Билим берүүдөгү салыштырма изилдөөлөр – бул ар кыл өлкөлөрдүн билим берүү системаларын (же ошол системалардын компоненттерин) салыштыруу атайын методдор аркылуу алардын

окшошпуктарын жана айырмачылыктарын, алардын өнүгүү себептерин, абалын жана тенденцияларын аныктоо, өлкөбүздүн өздүк билим берүү маселелерин чечүүдө оң тажрыйбаларды пайдалануу мүмкүнчүлүктөрүн объективдүү баалоо максатында салыштыруу.

Бүгүнкү күндө илимий-техникалык прогресс убакытты үнөмдөп, аралыкты гана кыскартып тим болбостон, ал эл аралык баарлашуу жаатындагы чектерди кеңейтти, билим берүүнү уюштуруунун дүйнөлүк тажрыйбасын терең түшүнүүгө көмөктөштү. Ошондуктан, КР жогорку билим берүү системасын реформалоого киришүүдө, мурунку Советтер союзундагы элдердин маданий мурастарынын мыктыларын өзүнө сиңирген мазмуну боюнча уникалдуу жана маанилүү жогорку билим берүүнүн ата мекендик тажрыйбасын да, ошондой эле көп кылымдык, көп жагынан прогрессивдүү каада-салттарга ээ башка өлкөлөрдүн билим берүүдөгү жетишкендиктерин да олуттуу көз караштан изилдөө зарыл.

Японияда жогорку билим милдеттүү катары эсептелинет жана ал кесиптик билим берүү системасы менен жуурулушкан. Күн чыгыш өлкөсүнүн өзгөчөлүгү – төрт жана эки жылдык окуу мөөнөттүү толук жана тездетилген циклдеги университеттер. Техникалык институттарда студенттер беш жыл окушат. Японияда жалпы 726 жож бар, алардын 507 – университеттер: 96 – улуттук, 39 – мамлекеттик, 372 – жеке менчик. Мамлекеттик университетте билим алуу үчүн абутуриент эки сынак тапшырышы керек: биринчиси – университетке кабыл алуу боюнча Улуттук борбордун тестирлөөсүнөн өтүү; экинчиси – жождун өзүндөгү кабыл алуу сынагы, ал сынакка талапкерлер биринчи тепкичте канааттандыралык жыйынтык көрсөтүшсө, катыша алышат. Жеке менчик университетке тапшыруу үчүн бир кирүү сынагы жетиштүү. Айрым мамлекеттик эмес жогорку окуу жайлар өз түзүмүндө башпалгыч жана орто мектептерин камтышат. Мындай учурда ар бир классты ийгиликтүү акытап жаткан окуучу жожго алдын-ала сынак тапшырбастан эле кабыл алына алат. Токио, Осака, Киото, Тохоку, Нагоя, Хоккайдо, Кюсю университеттери жана Токио технологиялык институту Азиянын отуз мыкты Жождорунун катарына кирет. Япониянын жогорку билим берүү системасы дипломдордун үч тибин камтыйт: бакалавр – 4 жыл; магистр – дагы 2 жыл; доктор – үч жыл. Мындай мамиле мамлекеттик да, ошондой эле жеке менчик билим берүү мекемелери үчүн да таандык [5].

Жогорку билим берүү системасы билим берүү мекемелеринин төмөнкү негизги төрт түрүн камтыйт:

- толук циклдүү университеттер (4 жыл);
- тездетилген циклдеги университеттер (2 жыл);
- кесиптик колледждер;
- техникалык институттар.

Толук циклдүү университеттерде окуу 4 жылга созулат, бирок медициналык жана ветеринардык факультеттерде – 6 жыл. Окутуунун негизги 4 жылдык курсун аяктагандан кийин бүтүрүүчү университетте магистратурага же докторантурага тапшыра алат. Япон жогдорунда магистратурада окуу мөөнөтү – 2 жыл. Докторантурада окуу – 5 жыл. Япон жогдору дүйнөдөгү уникалдуу «студент-изилдөөчү» - кэнкюсэй институтуна ээ. Бул, илимий даражаны алуу максатын алдына койгон студент 6 айдан 1 академиялык жылга чейинки аралыкта өзү тандаган илимдин конкреттүү тармагында изилдөөчүлүк иш менен алектенүү мүмкүнчүлүгүнө ээ.

Тездетилген циклдеги университеттер. Тездетилген циклдеги университеттерде окуу мөөнөтү 2 жылды түзөт, бирок медициналык айым адистигин алууну каалагандар үчүн окуу мөөнөтү 3 жылды түзөт. Тездетилген циклдеги университеттердин бүтүрүүчүлөрүнүн 60% жакынын кыздар түзөт. Алар экономика, адабият, чет тилдер, педагогика, социалдык коргоо сыяктуу багыттарга адистешет. Акыркы жылдары Японияда коомдук илимдер өзгөчө популярдуулукка ээ болууда.

Кесиптик колледждер. Япониядагы жогорку билим берүүнүн бул түрү кууш техникалык билим алууну каалагандарга багытталган. Бул учурда билим алуунун мөөнөтү 3 жыл.

Техникалык институттар. Мындай институттардагы окуу мөөнөтү 5 жылды түзөт, жана алар өздөрүнүн студенттерине кеңири техникалык даярдыкты беришет. Мындай институттардын бүтүрүүчүлөрү жаңы алдыңкы технологияларды иштеп чыгуу жана ноу-хау менен байланышкан фирмаларга жана изилдөөчүлүк борборлорго ишке орношушат. Техникалык институттарда соода флотунун адистерин да даярдашат.

Акыркы жылдары Япониянын жогорку билим берүү министрлиги «Момбусё» чет элдик студенттер үчүн атайын билим алуунун кыска мөөнөттүү формаларына өзгөчө көңүл буруу баштады. Бул өлкөдө жүрүүгө каралган мөөнөттөр бул учурда 1 семестрден 1 жылга чейинки убакытты түзөт алат. Япониянын 20 жакын жеке менчик университеттери азыркы учурда мындай билим алуу үчүн мүмкүнчүлүктөрдү берүүдө. А

бирок алардын саны ыкчам өсүүдө, анын ичинде мамлекеттик жождорду да кошуунун эсебинен. Бул учурда мамлекет жана жеке менчик фонддор окутуунун толук циклинин студенттери үчүн каралган шарттар менен стипендияларды жана материалдык жардамдын башка түрлөрүн бөлүп берүүдө.

Магистр наамын алуу үчүн студент 2 жылдык билим алууну аяктап, магистрдик диссертацияны жазып тапшырышы керек жана ал иши оң баага татышы кажет, ошондой эле адистик боюнча сынак тапшырууга тийиш. Аспирантурада окуу мөөнөтү 3 жылды түзөт, бирок магистратурада 2 жыл окугандан кийин. Аспирант докторлук диссертациясын оң баа менен жана адистик боюнча сынакты тапшыргандан кийин аспирантураны аяктаган деп эсептелинет.

Акысыз жогорку билим алуу өлкөдө дээрлик жок. Япон жождорунун 3 миллионго жакын студенттеринен 100дөн ашыгы гана япон өкмөтүнүн стипендиясын алышкан. Стипендияны эң таланттуу жана өтө аз камсыз болгон окуучуларга гана беришет, анын үсчтүнө, стипендия кийин кайтаруу шарты менен берилет, жана окууга болгон чыгымдарды толугу менен жаппайт.

Кыргызстандын жогорку мектеп системасы глобалдык процесстерден жана тенденциялардан тышкарыда, дүйнөлүк эмгек рыногунун сурамдарынан тышкары өнүгө албайт. Жаңы талаптарга байланыштуу билим берүүнүн мазмунунда, жождо окутуунун формаларында жана методдорунда өзгөрүүлөр жүрүүдө.

Жогорку кесиптик билим берүү өзүнө инсандын орто жалпы, орто кесиптик жана жогорку кесиптик билим берүүнүн базасында билимин тереңдетүүдөгү жана кеңейтүүдөгү муктаждыктарын канааттандыруу максатында бакалаврларды, адистерди жана магистрлерди даярдоо жана кайра даярдоону камтыйт.

Азыркы учурда республикада 73 жож бар, алардын 33 – мамлекеттик, 40 – мамлекеттик эмес жождор. Республиканын аймактарында 20 жож жайгашкан.

ЖОЖдордун студенттеринин жалпы контингенти 219 миң адамды түзөт. Мамлекеттик бюджеттин эсебинен республиканын жождорунда 12%, ал эми контракттык негизде – 88% жаран билим алышат. Жождордо 70 миң чет элдик студенттер билим алышат, алардын ичинен КМШ өлкөлөрүнөн – 50,3 миң, алыскы чет мамлекеттерден – 21,6 миң студент.

Республиканын жождорунда 15 миңден ашык окутуучу иштешет, алардын 1016 илимдин докторлору, 4145 илимдин кандидаттары [7].

Жогорку ибилим берүүнүн эки деңгээлдүү түзүмү КР Өкмөтүнүн 2011-жылдын 23-августунда №496 токтом менен бекитилген [6]. Алсак, 2012-жылга салыштырмалуу: бакалавриаттын студенттеринин үлүшү 8%дан 71%га чейин өскөн, адистикте окуган студенттердин үлүшү 22%га чейин кыскарган, бакалавриаттын бүтүрүүчүлөрүнүн 5,6% магистрдик даражаны алышат [7].

Бардык кесиптик билим берүү мекемелеринин ишмердүүлүгү окутуунун бардык жүзөгө ашырылуучу программаларына лицензиянын болушун талап кылат. Мамлекеттик үлгүдөгү диплом берүү укугуна аттестациядан, ал эми 2016-жылдан тартып - аккредитациядан өтүшкөн кесиптик билим берүү мекемелери эгедер. 2017-2020-жж. аралыгында жождордун 95% жогорку кесиптик билим берүүнүн 557 программасы боюнча аккредитация өткөрүлгөн. Мындан тышкары, 4 жож институционалдык аккредитациядан өтүшпү [7].

Жождон кийинки билим алуу программалары өзүнө аспирантураны жана докторантураны камтыйт. Диссертацияны коргоо илимдин кандидаты даражасын алууга мүмкүнчүлүк берет. 2013-жылдан тартып 6 жождо PhD (философия доктору) программасы да кийирилүүдө. КР «Билим берүү жөнүндөгү» мыйзамына 2019-жылы «философия доктору (PhD)/профиль боюнча доктор» түшүнүгү кийирилген, 2021-2022-окуу жылынан тартып жождордо докторлорду даярдоо башталган. Азыркы учурда жождордо үч деңгээлдүү даярдоо жүргүзүлүүдө. PhD программаларын ишке ашырууну жөнгө салуучу ченемдик-укуктук актылар бекитилген. Программанын эмгек сыйымдуулугу – 180 кредиттен 240 кредитке чейин, алардын 60 кредиттен кем эмес көлөмү оку дисциплиналарын өздөштүрүүгө бөлүнгөн. Илимий-изилдөөчүлүк иштин эмгек сыйымдуулугу 120 кредиттен кем эмес көлөмдү камтыйт. Философия доктору/(PhD) доктору квалификациясын ыйгаруу жөнүндөгү чечим жождун же илимий мекеменин комиссиясы тарабынан кабыл алынат.

2017-жылдын аягынан тартып программалар боюнча Кыргыз Республикасынын жождорунун суроо-талапка ылайыктуулугунун Улуттук рейтингин аныктоо боюнча иш жүргүзүлүп келет. 2018-жылы биринчи жолу Аккредитация жана рейтинг көз карандысыз агенттиги тарабынан санарип технологияларды колдонуу менен жождордун билим берүү

программаларынын (адистиктеринин) рейтинги жана профессордук-окутуучулар курамынын рейтинги аныкталган. Рейтинг жыл сайын өткөрүлөт. Кыргызстандын жождорун эл аралык рейтингдерде тартуу максатында илимди өнүктүрүү боюнча иштер жүргүзүлүүдө.

Кыргыздар жана япондуктардын психологиялык жана руханий жактан көп окшошпуктарга ээ деген пикир бар, бирок япон жана кыргыз билим берүү маданияттарындагы айырмачылыктар тууралуу айтып кетүү кажет.

Кыргызстандагы жана Япониядагы жогорку билим берүүдөгү кырдаал тууралуу кеп кыла турган болсок, анда, биринчи кезекте, каржылык жана материалдык камсыздоодогу жана уюштуруучулук процесстердеги айырмачылык көзгө урунат. Япония – дүйнөдөгү өнүккөн өлкөлөрдүн ичинен бийликтин жергиликтүү органдарынын кызматкерлеринин эмгек маянасынан окутуучунун, педагогдун эмгек маянасы жогору болгон жалгыз өлкө. Япон университеттери мыкты техникалык жабдыктар менен жабдылган. Албетте, кыргыз университеттери да жогорку деңгээлге чыгууга умтулушууда, бирок айырма өтө эле ачык көрүнүп тургандай. А бирок материалдык камсыздоого караганда, жүрүм-турум жана мыйзамдарга, административдик актыларга жана социалдык эрежелерге, ченемдерге карата мамилелер көбүрөөк айырмаланат. Маданияттарда улуттук каада-салттарга жана тарыхый тажрыйбага жараша ар кандай өзгөчөлүктөр бар, билим берүү маданиятында да улуттук маданияттын каада-салттарына, этикага жана адепке карата өздүк мамилелер да байкалат. Япон билим берүү маданияты конфуцийчиликтин негизинде өнүккөн. Кыргызстандын билим берүү маданиятында көп нерсени, алсак анархизм жана ички нигилизмге чейинкилерди да көрүүгө болот. Японияда коомду жаңы мыйзамдарды жана принциптерди кийирүү менен өзгөртүүгө болот, Кыргызстанда болсо жаңы мыйзамдарды колдонууда ар дайым кандайдыр бир көйгөйлөр бар. Япон студенттери, бардык япон жарандары сыяктуу эле, мыйзамдардан көз каранды, ар кандай эрежелерди бекем карманышат. Студенттердин мыйзамсыз аракеттери Японияда да орун алат, бирок бул жерде да айырма байкалат. Япон студенттери, мисалы, «шпаргалка» дээрлик колдонушпайт. Японияда Кыргызстан менен салыштырмалуу, мындай аракеттер катуу айыпталат жана жазага тартылат, себеби бул эрежелерди базуу деп эсептелинет. Кыргызстанда студенттердин мындай

жоруктары формалдуу түрдө айыпталат, бирок катуу жазага тартылбайт. Эрежелерди бузуу кадыресе боло башгады.

Японияда протекционизм деген сыяктуу түшүнүк жок. Айтсак, ата-эне өз баласын эч качан институтка тапшыртууда тааныш-билиш издебейт, кошо барбайт, кийлигишпейт, себеби бул уят көрүнүш катары эсептелинет. Айрыкча кирүү сынактары мисал боло алат. Японияда мыйзамдарды билип-түшүнүү, эрежелерге баш ийүүгө бала кезинен тарбияланат жана университет мунун баары катуу сакталган түзүмдөрдүн бири.

Японияда жогорку мектептин окутуучусунун социалдык статусу Кыргызстандагыга караганда өтө жогору. Мындай жогорку деңгээл ири даражада мамлекеттик билим берүү саясатына катышуудан көз каранды. Япон окуучусу үчүн мугалим Жашоонун Мугалими (sensei)– илимий билимдерге ээ болгон жөн гана адис эле болбостон, көз карашгардын, дүйнө таанымдардын окутуучусу болуп саналат. Кыргызстанда мындай байланыш, айрыкча азыркы учурда, мынчалык ачык эмес. Эгер окутуучу кармалып, кечигип жатса (мындай көрүнүш таптакыр болушу мүмкүн эмес, а бирок эгер болуп калса) япон студенттери тынч күтүп турушат, ал эми кыргызстандык студенттер болсо 15 мүнөттөн кийин аудиториядан чыгып келишет.

Кыргызстанда мыкты педагог – бул илимий жана руханий изденүүдө жүргөн окутуучу; сабак – бул аң-сезимдүү ишмердүүлүктөгү окутуучу менен студенттин ортосундагы өз ара аракеттерге негизделген кызматташтык. Япон сабактарында окутуучу активдүү, студенттер пассивдүү; окутуучу менен студенттердин өз ара аракеттери өтө татаал, форматтуу келет. Япон студенти үчүн мыкты окутуучу – бул студенттерди ишенимдүү башкара алган, өзүн ишенимдүү алып жүргөн, өзүнүн айтканы туура экендигин билип, аны көрсөтүп турган адам. Кыргызстандык студенттер үчүн мыкты сабак – бул күтүлбөгөн учурлар, жаңычылдык жана жаңы өзгөчө эпизоддор орун алган, жаңы горизонттор ачылган сабак; окуучуларды экспериментке катышууга жана аралашууга тарткан сабакт. Японияда бул өтө тактык менен жана системалашпыруунун эң жогорку деңгээлинде, көрсөтмө материалдарды жана заманбап техниканы пайдалануу менен билимдер сунушталган сабак. Бул системанын кемчилиги катары студенттерин өз алдынча ой жүгүртүүсүнүн жоктугун атоого болот.

Кыргызстандын жогорку билим берүү системасында, анын бардык артыкчылыктары жана кемчиликтерин эске алганда, ар кимдин карманган, ал үчүн талашып-тартыша турган өзүнүн өздүк пикири бар. Япондуктарда андай эмес. Японияда, эгер студент башкаларга караганда мыкты сапаттарды көрсөтсө, ал тууралуу жаман ойдо болушат.

Студенттер өздөрүнүн жөндөмдүүлүктөрүн көрсөтүүдөн качышат, лекция учурунда эч качан суроолорду беришпейт, жеке темалар боюнча сүйлөшүүлөрдөн качышат. Аларда жалпы пикирге баш ийүү маанилүү. Натыйжа катары – япон студенттери суроо бергенди, талкуу жүргүзүүнү, презентация жасоону ар дайым эле биле беришпейт, өз пикирлерин айтканды билишпейт. Кыргызстанда өздүк көз карашы, пикири бар, өз көз карашын аргументтештирип далилдей алган студенттин тибин сыйлашат.

Японияда билим алууга карата студенттер пассивдүү келишет, кадыресе билим берүү процесси өзүнө сабакка катышууну, тартипти жана нотацияны камтыйт. Япон студенттерине салыштырмалуу кыргызстандык студенттердин мотивация деңгээли жана окууга болгон каалоосу жогорураак.

Япон тобуна демилгени талап кылган жалпы көнүгүүлөргө караганда элементардык механикалык тренингди өткөрүү оңой. Мына дал ошондуктан билим берүү реформалары боюнча көптөгөн сунуштарда чыгармачыл жана ой жүгүртүүчүлүк башаттарды, өзүн-өзү көрсөтүүгө карата жөндөмдөрдү өнүктүрүү үчүн кардиналдуу өзгөрүүлөрдүн зарылдыгы тууралуу ойлор айтылууда.

Япон билим берүүсүндө көп учурда, балким, өтө эле көп тестирлөө колдонулат. Сынактар Кыргызстандагыга караганда көп болот. Жазуу тапшырмалары, оозеки тапшырмаларга караганда көбүрөөк.

Япония менен Кыргызстандын билим берүү маданияты, чындыгында, көп жагынан айырмаланышат. Японияда жаңы баалуулуктарды издөөнү улантууга карабастан, рационализм, прагматизм жана индивидуализм ачык сезиле башталса да, салттуу баалуулуктар дагы да өтө күчтүү келет. Кыргызстанда, маданий каада-салттар, айрыкча билим берүү системасында, бир канча ирет үзгүлтүккө учураганына карабастан, билим берүү маданиятынын деңгээлинен түздөн-түз көз каранды болгон жана ага таасирин тийгизген билим берүүнүн сапатын өркүндөтүүгө жана жакшыртууга умтулууга карата тенденция ачык байкалууда. Бирок эки өлкө үчүн тең бул тармактагы жетишкендиктер

белгилүү бир кызыгууну жаратат жана жаңы билим берүү концепцияларын жана парадигмаларын иштеп чыгуу үчүн үлгү катары кызмат кылат.

Япония менен Кыргызстандын билим берүү системасындагы окшоштуктардын арасында төмөнкү белгилерди бөлүп көрсөтүүгө болот:

– программалардын үч деңгээлдүү градациясы: бакалавр, магистратура жана докторантура;

– билим алуу артыкчылыктuu түрдө контракттык негизде мүмкүн, ал эми акысыз варианты ошол учурдагы гранттардын, демөөрчүлүк программалардын алкагында гана мүмкүн ж.б.;

– чет өлкөдө окуу үчүн виза алуу керек (студенттик);

– ЖОЖдордо билим алуу көбүрөөк илимий-изилдөөчүлүк мүнөздү алып жүрөт.

Анык айырмалардын арасынан Японияга караганда, Кыргызстанда окуу төлөмүнүн баасы төмөн, ал эми сапат жагы – кем калышпай тургандыгын белгилөөгө болот. Японияда окууга тапшырууда банктан атайын эсеп ачуу жана аны, жок дегенде, жождогу бир жылдык окуунун суммасына барабар каражат менен толтуруп, каржылык төлөө жөндөмдүүлүгүн тастыктоо маанилүү. Кытайда мындай чара каралган эмес.

Японияда мамлекеттик (япон) тилин билүү маанилүү, англис тилдүү программа боюнча окутууга жол берилет. Анын үстүнө чет тилин өздөштүрүү жана билүү атайын тесттерден өтүү жолу менен тастыктоону талап кылат. Кыргызстанда окутуу мамлекеттик (кыргыз) тилде жана расмий – орус тилинде жүргүзүлөт. Айрым ЖОЖдордо окутуу англис тилинде (БААУ, БАЭУ ж.б.), түрк тилинде (Кыргыз-Түрк «Манас» университети) жүргүзүлөт.

Японияда өздөштүрүү үчүн билим алуунун бардык тепкичтеринде бир гана профиль жеткиликтүү, кийинки градацияларда (магистратурада же докторантурада) адистикти алмаштыруу мүмкүн эмес. Кыргызстанда 2020-2021-окуу жылынан баштап магистратурада профилин алмаштырууга уруксат берилди, бул үчүн магистрант профилин алмаштыруу үчүн кошумча окуйт (30 кредит).

Кыргызстандын ЖОЖдоруна мектептин 11-классынын аттестатынын негизинде тапшырууга болот. Японияда болсо кошумча даярдоо курстарынан өтүү талап кылынат, себеби ал жакта мектеп

программасы 12 жылга созулган. Бул этапты басып өтүү – акы төлөнүүчү ырахат.

Япон ЖОЖдорунда квалификацияга ээ болуу үчүн Бүтүрүүчү квалификациялык ишти коргоо жетишсиз, финалдык сыноолордон жана сынактардан да өтүү керек. Кыргызстанда бүтүрүү программасын ар бир ЖОЖ тарабынан өз алдынча бекитилет жана дайыма эле бүтүрүү сынактары карала бербейт.

Макаланын мазмунунан көрүнүп тургандай, биз талдап жаткан окуу системаларында, Кыргызстан да ийгиликтүү колдоно ала турган белгилүү бир артыкчылыктар бар – бул Япониядагы билим берүүнүн ар тараптуу мүнөзү, калктын сабаттуулугу, жождорго тапшыруудагы катуу тандоодон өтүү, бекер окуу колдонмолору, Япониядагы аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдү ар тараптуу колдоо жана стимул берүү. Бирок ошону менен бирге, билим берүүнүн бул системаларында белгилүү бир кемчиликтер да бар, практика жүзүндө аларды эске алуу менен Кыргызстан билим берүү чөйрөсүндөгү өзүнүн бошпуктарын жеңип чыга алат.

Ошентип, Азия аймагынын өлкөлөрүндөгү билим берүү системасы азыркы учурда чындыгында эле натыйжалуу, динамикалуу, тышкы чөйрөдөгү бардык өзгөрүүлөргө ыңгайлашкан жана ыкчам жооп кайтарган, бирок, биздин дүйнөдөгү бардык нерселердин кемчилиги болгондой, айрым бир кемчиликтери бар, аларды жоюу бул билим берүү системаларын дүйнөлүк өнүгүүнүн жогорку деңгээлине алып чыгууга ийгиликтүү жардам бере турган система болуп саналат.

Колдонулган адабияттар:

1. Анализ системы оценки высшего образования в мире [Электронный ресурс] // Информационно-справочный портал поддержки систем управления качеством. 2006. URL: [http:// www. quality.edu.ru/](http://www.quality.edu.ru/) (дата обращения: 10.02.2011).
2. Бордовская Н., Реан А. Педагогика. Гл. IV: Образование в мире: история и современность [Электронный ресурс] // Электронная библиотека Гумер. 2008. URL: [http://www. gu-mer.info/](http://www.gu-mer.info/) (дата обращения: 17.02.2011).
3. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире. М.: Академия, 2006. – 176 с.

4. Концепция развития образования Кыргызской Республики до 2030 года [Электронный ресурс] URL: <https://edu.gov.kg/media/files/118d4b79-d6ea-4648-9c1c-56280444e7fd.pdf>
5. Муханов В. Образование в Японии [Электронный ресурс] // Образование: все для поступающих. 2008. URL: <http://www.edunews.ru/> (дата обращения: 20.03.2011).
6. О внесении изменений в постановление Правительства Кыргызской Республики «Об установлении двухуровневой структуры высшего профессионального образования в Кыргызской Республике» от 23 августа 2011 года № 496 [Электронный ресурс] URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/12213?cl=ru-ru>
7. Система высшего образования в КР [Электронный ресурс] URL: <https://enic-kazakhstan.edu.kz/files/1625316038/the-current-state-of-the-system-of-higher-professional-education-of-the-kyr.pdf>

УДК 811.

Самаров Айбек

И.Арабаев атындагы КМУ

Самаров Айбек

КГУ им.И.Арабаева

Samarov Aibek,

KSU I. Arabaev

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЖОЖДОРУНУН СТУДЕНТТЕРИНИН ЯПОН ТИЛИН УЙРӨНУҮДӨГҮ МУКТАЖДЫКТАРЫН ИЗИЛДӨӨНҮ АНАЛИЗДӨӨ

АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОТРЕБНОСТЕЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯПОНСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ ВУЗА КЫРГЫЗСТАНА ANALYSIS OF THE STUDY OF THE NEEDS IN STUDYING THE JAPANESE LANGUAGE OF UNIVERSITY STUDENTS IN KYRGYZSTAN

Аннотация: Макалада И. Арабаев атындагы КМУнун студенттеринин япон тилин өздөштүрүүдөгү муктаждыктарын изилдөө каралган. Жүргүзүлгөн педагогикалык изилдөөнүн маалыматтары берилет, И. Арабаев атындагы КМУнун Японтаануу институтунун